

צריך לשמור הרגע שמתעורר בו רצון ה' ולחפוז על אותו רגע למחר לצאת מהם אולי יוכל, ואחר כך שוב ילך במתינות ולאט כדין פסח דורות'.

(ראש ספר צדקת הצדיק. ע"ע במובא לעיל סוף דף עד)

ע"ע פרי צדיק ח"ג לחג הפסח ד.

*

זאת חקת הפסח כל בן נכר לא יאכל בו. מי שהוא נכרי מדברי תורה, לא יבין ולא ירגיש הטעם. כי באמת טעם פסח הוא שהאדם ירגיש טעם צאתו לחירות, וירגיש שטוב יותר משיהיה נבנע תחת שעבוד ועול טובות עולם הזה, כי במצרים היה עיקר השעבוד, כדאיתא (במכלתא יתרו א) שאין עבד היה יכול לברוח ממצרים לפי שהיתה משופעת בחמדות עולם הזה כמו שנאמר כגן ה' כארץ מצרים, והיה נוח להיות עבד במצרים מלהיות שר בארץ אחרת. והוציאנו הש"ת ממצרים שנקבל עלינו עול תורה ומצוות, ואז מבין האדם שכל אלו החמדות המה הבלים ואין בהם שורש חיים כלל. אבל מי שהוא נכרי מדברי תורה אינו מבין טובת יציאת מצרים, אף שעל הגוון יקיים גם כן מצות הפסח – לא ירגיש בו טעם כלל. למשל, מי שיש לו בן משכיל וטוב וכששומע אביו שמהללים אותו – אז יתענג מאד, אבל איש נכרי אין לו שום תענוג מזה. וזה כל בן נכר לא יאכל בו (מי השלוח ח"ב בא).

דף צז

'תלמוד לומר הוא – הוא קרב ואין תמורת הפסח קריבה'. הרמב"ם (קרבן פסח ד, ו) מפרש כפשוטו [דלא כרש"י], שיש חילוק בין הפסח עצמו לתמורתו. וזהו לפי מה שאנו נוקטים להלכה 'אין דיהוי בבעלי חיים' אם כן הפסח עצמו לעולם קרב שלמים, גם כאשר נמצא קודם השחיטה כי אין בו תורת 'דיחוי'. רק התמורה שקדושתה קלה יותר, נדחית (עפ"י זבח תודה; אבי עזרי קרבן פסח ד, ו).

וזהו על פי הביאור השני של הכסף-משנה שם. וכן פסק המאירי. ולזה הסכים החכם-צבי מה. וכן היא דעת רש"י להלן צח. ודלא כהתוס' (צו: ד"ה קודם וכ"ה בתו"י יומא סד.) והראב"ד (שם) שנוקטים שהכל מודים כאן שיש דיחוי בבעלי חיים, הואיל ודחאו בידיהם כששחט את הפסח השני.

ולפי שיטת הרמב"ם הנוכרת – מתפרשת המשנה כפשוטה, שנקטה תמורת הפסח בדוקא כי רק בה יש חילוק אם קודם שחיטה או אחר כך, ולא בפסח עצמו. והגמרא ששאלה לימא פסח קרב – היינו למאן דאמר יש דיחוי בבעלי חיים.

זוהא כל אבודה לרבי מתה ואילו בפסח היכא דאבד קודם חצות ונמצא קודם חצות רועה?'. לכאורה היה יכול לתרץ ששמואל סובר כרבי שמעון שאמר בעלי חיים אינם נדחים (כדלהלן צח.), הלכך אפילו נמצא קודם חצות קרב שלמים.

ויש להוכיח מכאן כדברי התוס' (צו: ד"ה קודם) שכגון כאן שדחאו בידיהם בשחיטת הפסח, הכל מודים שיש דיחוי בבעלי חיים. ואולם לשיטות החולקים על התוס' צריך עיון (עפ"י שער המלך קרבן פסח ד, ה דף כח ע"ג). כאמור, נחלקו בשאלה זו הראשונים. ולכאורה גם לדברי התוס' אינו מיושב כי נראה שלא כתבו התוס' אלא למאן דאמר שחיטה קבעה, שלכך מעשה השחיטה היא דחיה בידיהם, אבל שמואל הלא סבר כמאן דאמר חצות קבע כמו שהוכיחו בגמרא, ולדעה זו

אין השחיטה מהוה דחיה כלל אלא שעת חצות בלבד (כן מבואר להלן צח. בדברי רבינא, ועוד). ואם כן כאשר הוא שוחט אין כלל תוספת דחיה בידיים.

ויש לשמוע כן גם מדברי התוס' (בע"ב ד"ה אלא), שנראה מתוך דבריהם שלרבי שמעון שבע"ה אינם נדחים, אם אבד ונמצא קודם חצות קרב שלמים. וכן פירש מהרש"א. ולכאורה דבריהם סותרים למה שכתבו בראש הסוגיא (וכבר הקשה זאת השע"מ שם) – אך לפי האמור ניהא, כי כאן דיברו לפי שיטת שמואל שחצות קבע (כמבואר מתוך דבריהם), ולעיל דיברו לפי פשוט לשון המשנה שהשחיטה קובעת. – אשר לפי זה קמה וגם נצבה קושית השע"מ לכולי עלמא. וצריך לומר שאין נוח לגמרא לתרץ ששמואל שבק סתם מתניתין ותפס כרבי שמעון. ואף לפי שיטת הרמב"ם שפסק כרבי שמעון, יש לומר שנוח לו לתרץ דברי שמואל ככולי עלמא, גם למ"ד יש דיהויי בבע"ה.

דף צח

ישמע מינה יש דחוי בדמים. רש"י מפרש: יש תורת דיהוי בדבר שאינו קדוש אלא לדמיו, הלכך נדחתה הבהמה מלהיקרב על המזבח לעולם. וכבר עמדו הראשונים על כפילות הדברים 'דיחוי בדמים' ו'דיחוי מעיקרו', וכתבו למצוא אפשרויות שונות של האחד בלא חברו (עתוס' כאן ובקדושין ז וט"ד). אמנם יש אומרים שדבר אחד הוא, אלא מפני שמצינו במצוות דיהוי מעיקרו בלא דיהוי בדמים, כגון אשירה שנטעה לע"ז שהלולב נדחה ממצוה, לפיכך חילקו את שניהם גם בדיחוי בקדשים (עפ"י ריטב"א קדושין שם; לחם משנה מעה"ק טו, ד).

ויש מפרשים באופן אחר: יש תורת 'דיחוי' גם בקדושה החלה על הדמים, שאף הם נדחים מיעודם הראשון שלכן שנינו יביא בדמיו שלמים כי נדחו הדמים מתורת פסח. ולפי זה משנתנו מדברת אף בזמן הקרבת פסח, אעפ"כ לא יביא בדמים פסח אלא שלמים, ודלא כדברי רבנו תם (בתוס' זו: ד"ה המפריש) שאומר שקודם הפסח יביא בדמיו פסח (כן הביא מהרש"א מפרש"י מוגה. וכן כתבו התוס' בזבחים יב: בשם ר"ש ורבנו חננאל).

כך כתב רבנו חננאל כאן אלא שגירסתו במשנה 'ויפלו דמיו לנדבה' – שנדחו הדמים אף משלמים ודינם ליפול לנדבה, לקיץ המזבח [וכן הביא הרמב"ן בקדושין ז בשם ר"ח, דלא כמו שהביאו התוס' בזבחים מרבנו חננאל שיביא בדמים שלמים]. וכן פרש הרש"ש בדעת הרמב"ם בפירושו למשנה. ואולם בהלכותיו (ק"פ ד, ד) כתב הרמב"ם שיביא בדמים פסח או שלמים, וכשיטת התוס' (כאן ובזבחים ובסנהדרין מז.). וכן כתב הר"ד כאן והריטב"א בקדושין.

'אין בנו ממונה עמו – יביאנו לשום שלמים.' הקשה בספר זרע אברהם (ו): לפי מה שנראה ללמוד מדברי התוס' (בבבא קמא טו:): ששייכת תורת ירושה בקרבן פסח, אם כן גם אם אין בנו ממונה עמו, מדוע לא יקריבנו לפסח הלא מיד כשמת האב ירשו בנו ולא היה רגע אחד שנשאר הפסח ללא בעלים. ויש לומר שכך נאמרה ההלכה שכל שחל על הפסח שם 'מותר' דינו להיקרב שלמים, וגם אם יצויר שלאחר שחל עליו שם 'מותר' יתכן להקריבו בשמו הראשון – דין המותרות הוא להקריבן בתורת 'מותר'. וכיון שעם מיתת האב חל על הפסח שם 'מותר הפסח' שכן מתו בעליו, לפיכך מיד עם חלות שם זה, הופך הפסח להיות שלמים (עפ"י ברכת מרדכי ח"א ז, ט).

ובתוס' הרי"ד כאן מבואר שאין שייכת ירושה בקרבן כלל, אף לא בקרבן פסח, ולכן אין הבן מביא לשם פסחו.

וכן בספר מקדש דוד (בקונטרס. ג, א) נקט שאי אפשר להתמנות על הפסח אלא או בתחילת הקדשתו או שהבעלים ממנה אחרים,

ואם נמצא לאחר השחיטה [ולרבי אליעזר ורבי זירא – לאחר חצות, אפילו קודם השחיטה. ערש"י וצל"ח. ויש לדקדק בלשון רש"י עג: ד"ה ומתו בעלים] – הריהו בכלל מותר הפסח שקרב שלמים, שאין כאן 'דיחוי' שהרי היה אבוד בזמן השחיטה. וכן דין תמורתו.

נמצא קודם [זמן] השחיטה והמיר בו אחר השחיטה; נחלקו בדין התמורה שתי לשונות בדברי רבה. ומסקנת הסוגיא כלשון ראשונה שאינה קריבה מפני שבאה מכח קדושה דחוויה. (מיעטו זאת בברייתא מפסח הוא – הוא קרב ואין תמורתו קריבה).

א. לרבי זירא, נמצא קודם חצות והמיר בו קודם חצות – קבעתו חצות לתמורה ורועה, משא"כ כשהמיר אחר חצות (עתוס' צו. ד"ה וכללא).

ב. להלן (צו) מבואר ששמואל סובר שחצות קובע, כרבי זירא. ורבי יוחנן סובר שחיטה קובעת, כרבה. והלכה כרבה (רמב"ם קרבן פסח ד,ו. וע' זבח תודה).

ג. לכאורה נראה שאם אבד לאחר חצות – כבר נקבע לפסח ונדחה, כדן מתו בעליו לאחר חצות (להלן צח). ואם הפרישו אחר חצות ואבד, לכאורה תלוי בשאלה אם חצות קבע או כל משך זמן השחיטה קובע (וכדברי רבינא שם).

ד. יש אומרים שלהלכה שאנו נוקטים אין דיחוי בבעלי חיים, לעולם הפסח עצמו קרב שלמים, אפילו נמצא קודם שחיטה (כן נראית דעת הרמב"ם הל' קרבן פסח ד,ו. וכן היא דעת רש"י – להלן צח. ד"ה שמע. ועתוס' צו: ד"ה אלא ומהרש"א).

ויש חולקים וסוברים שכאן הכל מודים שיש דחוי הואיל ודחאו בידיים (עפ"י תוס' כאן; ראב"ד שם).

ולענין התמורה לדברי הכל אינה קריבה אלא אם המיר לאחר [זמן] השחיטה.

ה. אין חילוק בין אם הקריב את האבוד או את השני [וגם לכתחילה מקריב איזה מהם שירצה.

רמב"ם ק"פ ד,ו. וע"ש בכס"מ], בכל אופן דין אחד הוא לזה הנשאר (עפ"י תורי"ד. וע' בחזון איש).

ו. המיר בקרבן שקרב בעצמו לפסח – גם תמורתו קריבה. וצריך עיון אם יכול להקריב התמורה לשם פסח קודם שחיטה (עפ"י תוס' זבחים לו: ד"ה שמעתין). והתוס' כאן כתבו לשמוע מפרש"י שכשר להקריב כפסח, אבל ר"י לא פירש כן. ויש אומרים שאם הוקרב לשם פסח – כשר אבל לא יצאו הבעלים ידי חובתם [ולכן תמורתו לא תדחה שבת] (ע' תו"י ותורא"ש יומא נב. ג: ד"ה ודוחה).

ז. המיר בפסח קודם זמן הפסח – התמורה קריבה שלמים קודם שיגיע זמן הפסח (תורי"ד).

דף צז

קעט. א. מה דין הפסח שעברה שנתו? מה הדין בקרבן חטאת?

ב. המפריש שני פסחים לאחריות – מה ייעשה בנותר? מה הדין בחטאת?

ג. הכלל 'כל שבחטאת מתה – בפסח קרב שלמים, וכל שבחטאת רועה – בפסח נמי רועה' – באלו מקרים הוא תקף? והאם הוא מוסכם על הכל?

א. הפסח שעברה שנתו – קרב שלמים, וכל מצות שלמים עליו; טעון סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק.

א. גם אם שחטוהו בי"ד בניסן – שלמים הוא שהרי אינו ראוי לפסח (רמב"ם). ולדברי הכל אינו צריך עקירה (עתוס' לעיל ס:).

ויש סוברים שאפילו שחטוהו לשם פסח כשר כדן שלמים ששחטם לשם פסח (עתוס' ותורי"ד לעיל סד. ואין הדבר ברור – ע' גליונות קה"י יומא סג).

ב. כתבו התוס' (זבחים ט): שאף על פי שדינו כשלמים, אינו נאכל אלא ליום ולילה ולא לשני ימים כשלמים. ונקטו אחרונים (קדן אורה; מנחת חינוך, קומץ המנחה קמב) שלשיטת הרמב"ם גם לענין זמן אכילתו דינו כשלמים.

חטאת שעברה שנתה; לרבי שמעון – דינה במיתה (כן מבאר בתוס' ד"ה אלא; קרית ספר פסוה"מ ד, ז). ולריש לקיש [בדעת חכמים] – דינה ברעיה אלא אם היתה אבודה.

א. לפרש"י, לאחר שתסתאב יפלו דמיה לקיץ המזבח. והתוס' והרמב"ם (פסוה"מ ד, ז-ח) סוברים שיביא אחרת בדמיה, כל שלא היתה אבודה בשעת כפרה. [ושמא אף רש"י לא אמר אלא כשנתכפרו כבר].

ב. להלכה פסק הרמב"ם (שם) כריש לקיש שדינה ברעיה. ויש שנראה מדבריו שפסק עברה שנתה במיתה (עפ"י מאירי ביומא נ. סה: ובשבעות יא: ובעוד מקומות. ויש לומר שמפרש הסוגיא בתמורה כא כפרש"י שם שלמסקנא לא נתיישבו דברי ריש לקיש עם המשנה ביומא כפי שפירשה רבי יוחנן, ואכן רבא שם לא נקט כריש לקיש וסובר שאם נתכפרו באחרת דינה במיתה. ופסק כרבא דבתרא הוא).

ב. מבואר בגמרא שהמפריש שני פסחים לאחריהם (כגון שאמר: אחת מהבהמות תהא לפסח והשניה לאחריהם. עפ"י תוס') – הנשאר יקרב שלמים.

בחטאת, אמר רבי אושעיא: הפריש שתי חטאות לאחריהם – מתכפר באחת מהן ושניה תרעה. אבל לרבי שמעון כיון שנתכפרו בעליה דינה במיתה.

א. פרשו התוס': אם אמר הרי זו לחטאת וחזר ואמר הרי זו חטאת – אין קדושה חלה על השניה, שאין אדם מביא שתי חטאות על חטא אחד. ואם אמר בבת אחת הרי אלו השתיים חטאות – אין קדושה חלה עליהן כלל, אלא מדובר שאמר אחת מהן תהא חטאת והאחרת לאחריה. וכך נתקבלה ההלכה שדינה ברעיה (כן מורה פשט דבריהם, ואולם החו"א פירש בע"א). ובמקום אחר פרשו התוס', כגון שאמר תיקדש אחת מתוך השתיים (מנחות פ. ולכאורה צ"ל שהלכה מחודשת היא כמוש"כ התוס' כאן, אבל לולא ההלכה הלא אחת מהן חולין גמורים ואינה רועה). ומדברי הרמב"ם נראה שמפריש שתי חטאות על חטא אחד [ורק להקריב שתיים אי אפשר, אבל להפריש אפשר] (אבי עזרי הל' פסולי המוקדשין ד, ה). וכן יש מפרשים בדעת התוס' (עפ"י קדן אורה מנחות פ. בדעת התוס' שם; חו"א כאן).

ב. נראה לר"י: רבי אושעיא שאמר השניה תרעה – בכל ענין אמר, אפילו אבדה אחר כך, ואינה כשאר אבודין שדינם במיתה.

פרטי דינים נוספים – ע' בתמורה כג-כד.

ג. בתחילה אמרו בשם שמואל: כל שבחטאת מתה – בפסח קרב שלמים, וכל שבחטאת רועה – גם בפסח רועה (לא שאחד מהוה סיבה לחברו אלא סימן בעלמא. רש"י).

ובארו בגמרא ששמואל דיבר רק כלפי קרבנות שאבדו ונמצאו ולא בקרבנות שנדחו מסיבות אחרות, שהרי הפסח שעברה שנתו קרב שלמים ואילו חטאת שעברה שנתה [ולא אבדה] לדברי ריש לקיש דינה ברעיה. (וכן תמורת הפסח כשהמיר קודם חצות, או פסח שמתו בעליו לאחר חצות – רועים, שכבר נדחו, ואילו תמורת חטאת וחטאת שמתו בעליה – למיתה. עפ"י תוס'). והסיקו שסובר שמואל כרבי שמעון שחטאת שאבדה ונמצאת דינה במיתה בכל אופן, וכן בפסח בכל אופן קרב שלמים. ואף שאם נמצא קודם חצות רועה – זה אינו בכלל 'אבוד', שהרי לא היה אבוד בשעה שנראה להקריבה [וכדברי רבא שאבידת לילה לא שמה אבידה].